

Равнища на организация в социалната структура

Един от най-слабите аспекти на социологическата теория според мен винаги е бил системният анализ на структурните части на широкомащабните сложни общества във връзка с техните взаимоотношения. Ние се опитвахме да разглеждаме примерите от тези категории като „група“, „колектив“ и „институция“ на някакъв вид „глюска“ база за сравнение, разграничавайки само такива характеристики като размер и равнище на формална организация.

В този раздел аз предлагам схема на четири равнища на структурна организация, които трябва внимателно и систематично да бъдат разграничени една от друга, но в същото време да бъдат взаимно свързани за целите на структурния анализ. Тях аз наричам „първично“ или „техническо“ равнище на организация, „ръководно“, „институционално“ и „социално“ равнище. Съответните разсъждения за очертаването и анализа на тези равнища ще бъдат извлечени от много източници, включително изследването на малки групи: семейството, „неформалната организация“, „формалната организация“, „икономиката“, „бюрократията“ и на най-високо равнище — политическата или религиозната организация на обществото.

Нека да започна с предположението, че всички обществени системи са организирани в смисъл, че те са структурно диференцирани около две главни оси. Когато тези оси са дихотомизирани, те позволяват да се определят четири главни „функционални категории“, по отношение на които се диференцират. Тези четири основни категории се прилагат на всяко от четирите нива на структурната организация, за които ще говоря по-нататък, оценявайки начините, по които насоките на всяко ниво са институционализирани. Първо трябва да очертаа пространствената система на съответствие.²

2. Това е в основата си същата система, която аз изведох на преден план и използвах в три предимни публикации, а именно „Working Papers in the Theory of Action“, Free Press,

след това — основните принципи, според които равнищата на организация са свързани едно с друго, и накрая — самите равнища.

Първата от двете главни оси за диференциране се определя най-общо като разположена по средата между „външните“ и „вътрешните“ съответствия.³ Първата група от функции по-скоро се отнася до сферата на посредничеството в отношенията между системата и външната среда; втората, както подсказват и термините, се отнася до поддържането на стабилността на моделите, на елементите и на интегративните приспособления на елементите едно към друго. При определени много важни условия, но не навсякъде, тази ос съответства на йерархичното измерение на социалната структура. Причините за това са, първо, фактът, че много често, макар и не винаги, нуждите на външната обстановка, на които е изложена системата, придобиват толкова голямо значение, че елементите, диференцирани в съответствие с ефективното управление на тези нужди, обикновено се оказват натоварени с допълнителна тежест. Втората причина е още по-важна. Факт е, че за всяка дадена система от по-ниско равнище от йерархията „система — подсистема“ следващият по-високостепенен ред е най-важната част от ситуацията, в която тя трябва да действа. Тъй като, както ще стане ясно по-доку, по-нискостепенната система до някаква степен ще се контролира от по-високостепенната, елементите, които се намират в най-тесна връзка с източниците на контрол, проявяват тенденция да се покачват по-високо в скалата, описваща това, което обикновено наричаме превъзходство, власт, престиж и т. н. За нашите цели обаче йерархията като такава не е нито една от двете фундаментални оси на социалното диференциране.

1953, с Робърт Ф. Бейлс и Едуард А. Шийлс; „Family, Socialization and Interaction Process“, Free Press, 1955, с Робърт Ф. Бейлс и други; „Economy of Society“, Free Press, 1956, с Нийл Дж. Сметър.

3. Концепцията, която имам предвид, е много близка до тази, изследвана от Дж. С. Хоманс, „The Human Group“, Harcourt, Brace, 1950.

Втората ос на диференцирането има централно значение за това, което Дюркем нарича „разделение на труда“, чрез което частите се диференцират и същевременно се интегрират чрез „органичната солидарност“. Тя е аналогична на диференциацията между средствата и целите в смисъла на действието като такова. В по-подходящи за социалната система термини може би е най-удачно тя да се обозначи като „инструментално-потребителска“ ос. Според системата от вътрешно-външните ориентации, водещата позиция може да се насочи към ситуация, при която потребителските интереси към системата като такава, по отношение на външна за нея ситуация (постигане на цел), представлява първичните съответствия, или в случая, когато интересът на потребителя на елементите в тяхната взаимовръзка (интерпретация) съставляват първичното съответствие. Приматът на инструменталността по подобен начин може да съответства на външната ситуация или на инструментално значимите ресурси на елементите в техните вътрешни функционални взаимовръзки.

Тези две оси трябва да бъдат възприети не като едно цяло, а като качествено диференцирани референтни категории, въпреки че често те могат да се припокриват. От тези оси могат да бъдат извлечени четири основни функционални категории или измерения на структурата и процеса на системата: 1) външно-консумативната ориентация, което аз наричам „постигане на цели“; 2) външно-инструментална ориентация, което на други места наричам „адаптация“; 3) вътрешно-консумативна ориентация, което съм нарекъл „интеграция“; и накрая 4) вътрешно-инструментална ориентация, което наричам „поддържане на образа“ и „управление на напрежението“.⁴

Четирите равнища на организация в социалните системи, които ще разгледам тук, могат да бъдат опре-

4. Тези четири категории са използвани в източниците, изброени по-горе в бележка 2. Налице са някои трудности в стабилизирането на терминологията и създаването на концепциите в тази област. В тази дискусия аз избягвам термина „из-

делени като съставлящи структурната йерархия в четири различни отношения. В същото време те образуват серия, простираща се от най-високо, „обединяващото“ ниво на върха, до най-силно диференцираните и сегментирани равнища в основата. В „основата“ на структурата социалната система се корени в конкретния човешки индивид като физически организъм, действащ във физическата обкръжаваща среда. Този индивид като личност участва в процесите на социални взаимоотношения чрез различните си роли. Ролите са организирани и агрепирани в колективи, а те на свой ред са регулирани от все по-висш порядък, от обществени и институционални норми. На „върха“ на системата е обществото като то-

разителен“, защото се оказва, че той съдържа скрито двусмислие. Няма място за разглеждане на сложните критически въпроси, включени тук. Аз представям горните просто като най-добрата формулировка, която успях да постигна до момента. Следната таблица с кръгосана класификация може да бъде полезна за справочни цели:

Таблица 1

	Инструментална	Потребителска
Ос на външната ориентация	Адаптивна функция	Функция за постигане на цели
Ос на вътрешната ориентация	Функция за поддържане на образа и управление на напрежението	Интегративна функция

Читателите, запознати със схемата за промените в образците, но не и с настоящата схема от четирите функционални пролема и две оси, с помощта на които те се класифицират, могат да бъдат изненадани от връзката между двете схеми. В настоящия анализ аз не използвам термини от „промените в образците“, тъй като мисля, че новата схема е по-обобщена, от нея може да бъде извлечена и схемата за промени в образците. Основната връзка между двете е обяснена от Парсънс, Бейлс и Пилс (ор. cit., глави 3, 5). Това, което новата схема прави, е да застъпва освен променливата „личност — колектив“, останалите четири променливи образци по-скоро в група от четири, а не в осем категории. Променливата „личност — колектив“ аз тълкувам като специален случай на външно-вътрешната ос. Категоризацията на инструментално-потребителската ос е изцяло нова.

тадна система, в модерния случай организирана като самостоятелна политическа колективност и институционализирана една малко или повече интегрирана системно от ценности. Тъй като често обществото се състои от изключително диференцирано и сегментирано при най-ниските нива. Но ако трябва да бъде обединена като система, тя трябва да има и обща култура, силно генерализирана институционална система и като цяло — някои конкретни колективни организации. Различните то образувани тук равнища могат да бъдат тълкувани ками за адаптацията едновременно по отношение на конкурентността и разнообразието, изисквано на най-ниското равнище, и единството и интеграцията, необходими на най-високото.

Първият йерархичен аспект, това е начинът, по който най-общите ценности на най-високото ниво са артикулирани на следващите по-ниски равнища, така че нормите, управляващи специфични действия на най-високото ниво, могат да бъдат ясно очертани. Освен това всички социални действия се регулират според нормативни образци, които ние обикновено определяме като институционализирани. Следователно първият признак, който може да ни накара да определим, че разглежданата на общото в нормативна йерархия, е този за равнищеност — на други елементи от общата култура. На само на специални категории от елементите на социалната структура, освен ако те са най-общите норми за всички „добри граждани“ и следователно са поместени главно съобразно личните съответствия. По такъв начин нормите и ценностите на семействата не са еднакви с тези на професионалните трудови групи или на малки политически единици. В другия край най-общите принципи на обществената ценностна система трябва да бъдат всички елементи на обществото като цяло. Но ясно е, че не съществуват само тези две равнища на културно

обобщаване, а и няколко междинни.

Вторият признак, съгласно който нашата серия от равнища съставлява йерархия, се състои в това, че релативната, които обхващат все по-големи сектори от социалната структура, са съставени от все по-високи равнища в организационната система. По този начин решението, взети в рамките на едно семейство, когато това семейство се разглежда като система на съответствия, могат да бъдат определящи за неговите членове, но обикновено имат незначителни последици за обществото като цяло. Решения, взети от върховното управление на големите компании, биха имали далеч по-големи последици. Решенията, които пряко и преднамерено засягат обществото като цяло, могат нормално поне по закон да бъдат вземани само на най-високо управленско ниво.

В трети аспект йерархията се състои в това, което може да бъде наречено „равнище на общност“ при обектите. При по-ниското равнище това обикновено са физически обекти, които са прекатегоризирани специфично адаптират да бъдат заменени с други. Въпреки това, когато се стигне до институционализацията на парите, се достига друго равнище, защото контролът върху парите дава възможност за въздействие върху всички стоки и услуги, които могат да бъдат придобити чрез каналите на пазара. И накрая, съществуват нива, на които монетарната система сама по себе си е обект на различни видове сравнително висока степен в общата система на организации.

Последният от четирите аспекта на йерархичната структура може да бъде наречен „обхватност“ или „екстензивност“ на степените на солидарност. Солидарността в семейството например е съвсем близо до „основата“ в професионална организация в нашето общество в тогоязи смисъл е значително по-голяма; един град — още по-голям; а националната общност като цяло е най-обхватна от всички.

тадна система, в модерния случай организирана като самостоятелна политическа колективност и институционализирана една малко или повече интегрирана система от ценности. Тъй като често обществото се състои от много милиони конкретни индивиди, то трябва да бъде изключително диференцирано и сегментирано при най-ниските нива. Но ако трябва да бъде обединена като система, тя трябва да има и обща култура, силно генерализирана институционална система и като цяло — някои конкретни колективни организации. Различните разглеждани тук равнища могат да бъдат тълкувани както образувачи междинни структури, които са необходими за адаптацията едновременно по отношение на конкурентността и разнообразието, изисквано на най-ниското равнище, и единството и интеграцията, необходими на най-високото.

Първият йерархичен аспект, това е начинът, по който най-общите ценности на най-високото ниво са артикулирани на следващите по-ниски равнища, така че нормите, управляващи специфични действия на най-ниското ниво, могат да бъдат ясно очертани. Освен това всички социални действия се регулират според нормативни образци, които ние обикновено определяме като институционализирани. Следователно първият признак, който може да ни накара да определим, че разглежданият от нас ред представлява йерархия, е този за равнищата на общото в нормативните образци, и в известни отнoшения — на други елементи от общата култура. На по-ниските равнища нормите и ценностите съответстват само на специални категории от елементите на социалната структура, освен ако те са най-общите норми за всички „добри граждани“ и следователно са поместени главно съобразно личните съответствия. По такъв начин нормите и ценностите на семействата не са еднакви с тези на професионалните трудови групи или на малки политически единици. В другия край най-общите принципи на обществената ценностна система трябва да бъдат институционализирани с термини, които са общи за всички елементи на обществото като цяло. Но ясно е, че не съществуват само тези две равнища на културно

обобщаване, а и няколко междинни.

Вторият признак, съгласно който нашата серия от равнища съставлява йерархия, се състои в това, че решенията, които обвързват все по-големи сектори от социалната структура, са съставени от все по-високи равнища в организационната система. По този начин решенията, взети в рамките на едно семейство, когато това семейство се разглежда като система на съответствия, могат да бъдат определящи за неговите членове, но обикновено имат незначителни последиствия за обществото като цяло. Решения, взети от върховното управление на голяма компания, биха имали далеч по-големи последиствия. Решенията, които пряко и преднамерено засягат обществото като цяло, могат нормално поне по закон да бъдат вземани само на най-високо управленско ниво.

В трети аспект йерархията се състои в това, което може да бъде наречено „равнище на общност“ при обектите. При по-ниското равнище това обикновено са физически обекти, които са прекалено специфично адаптирани към конкретните си начини на използване, за да могат да бъдат заменени с други. Въпреки това, когато се стигне до институционализирания на парите, се достига до друго равнище, защото контролът върху парите дава възможност за въздействие върху всички стоки и услуги, които могат да бъдат придобити чрез каналите на пазара. И накрая, съществуват нива, на които монетарната система сама по себе си е обект на различни видове и степени на контрол. Те естествено се фокусират на сравнително висока степен в общата система на организация.

Последният от четирите аспекта на йерархичната структура може да бъде наречен „обхватност“ или „екстензивност“ на степеня на солидарност. Солидарността в семейството например е съвсем близо до „основата“ в смисъл, че включва само много малка група от хора. Една професионална организация в нашето общество в този смисъл е значително по-голяма; един град — още по-голям; а националната общност като цяло е най-обхватна от всички.

По отношение на равнището на културната общност и степента на солидарност може да се каже, че йерархията е една от системите и подсистемите като непосредствено структурно образуване. По отношение на вземането на решения и контрола върху обектите това е едно от нивата на „оперативен“ контрол върху поведението. Този контрол обаче, както и другите две категории, е също организиран чрез механизмите, които ние наричаме институционализации.

Нека сега да разгледаме равнищата на организация чрез по-общ термини. Едно от първите съществени неща при проблема за кодификацията е това, което аз бих искал да наричам „първично“ или „техническо“ ниво, при което двете оси за диференциране, разгледани по-горе, определят основните очертания на повсеместната структурна диференциация, без специфични съответствия с функционалното съдържание или със системата като цяло. Важното тук идва от разбирането, че двете основни, главни оси на диференциране, които Бейлс и неговите колеги са разработили за малката група с ориентация към конкретната задача⁵, могат също да бъдат идентифицирани с поколенията и в половите оси на нуклеарното семейство. Това означава, че диференцирането на семейните роли от поколенията е специален случай на външно-вътрешната диференциация в нейната йерархична версия, с родителското поколение, изпървяващо „външните“ роли. Диференцирането чрез пола е специален случай на инструментално-консумативна линия за диференциране. В този случай мъжката роля играе, в семейството като система, основно инструментални функции, докато функциите на женската роля са основно консумативни. Това предположение поставя изключително големи трудности пред интерпретацията, която пространствените ограничения ни печат да изследваме тук. Въпреки това е от изключителна важност за теорията на социализацията, тъй като тя оправдава разбирането, че интернализацията на структурата на роли-

5. R. F. Bales, „The Equilibrium Problem in Small Groups“, Working Papers. op. cit., Chap. 4.

те в нуклеарното семейство може да бъде база в структурния образец за по-късните ориентации на детето към роли, които разглеждаме като действително много различни от семейството. Много важно е също така този общ модел да бъде разширен от експерименталната група към много други видове групи за директно общуване. Разбира се, аз бих искал да отбележа, че известното определение на Кули за първичната група като група, включваща директен контакт, дефинира също и това първично ниво на социална организация. Решаваният момент, това е възличането на индивидите в съвместни дейности, които могат да включват физическо присъствие — поне в част от времето — и директно сътрудничество при физически манипулации на околната среда, независимо от това дали тези манипулации са главно „технологични“, „символични“ или комуникативни. Тъкмо чрез такива процеси физическата продукция например се извършва, колкото и специализирани да са отношенията, във включените подсистеми. Грижата и изхранването на децата (и на съпрузите) принадлежи към същата основна категория, както и присъствието на една заседателна маса.⁶

„Техническата“ или „първичната“ социална система е обикновено елемент от диференцирана система и като такъв „произвежда“ нещо, важно както и за останалите елементи, така и за обществото като цяло. Разбира се, тя е също потребител на продукция и от други първични подсистеми. Това важи и за другите равнища на организация, но както ще видим в следващия основен раздел, важно е да разграничаваме входните и изходните категории, които съответстват на различните равнища.

6. Както в много области, съществуват и много междинни и гранични случаи. По този начин една театрална публика обикновено физически присъства, но несъответствието в броя на членовете на театралната група и публиката и преднамерено еднопосочният характер на основната комуникация, както и големите общи бройки, предпоставят този вид обратна връзка, който обикновено се свързва с процесите в първичните групи. Съществуват много други аналогични примери.

Аз мога да разгранича следните четири категории на произведена продукция на първично равнище, както следва:

- 1) Материално производство в икономически смисъл, т. е. на стоки;
- 2) Административно прилагане на решенията на властите;
- 3) Интеграция на елементите в социалната система;
- 4) Поддържане или творческо модифициране на мотивационните или културните компоненти на социалната система (свойства на елементите).

Техническата или първичната социална система не могат обаче да съществуват самостоятелно в едно диференцирано общество (а всички общества са в някаква степен диференцирани); тя трябва да „съответства“ на другите елементи в по-широката система. Когато всички лични статуси и всички права на собственост са напълно или почти напълно предписани, това съответствие може да изисква минимум контрол и управление. Колкото по-сложно обаче е обществото, толкова по-малко вероятно е да се натъкнем на такъв случай. Когато източниците са достатъчно подвижни, трябва да има съответствие с по-високо ниво на организация, което аз ще нарека „управленческо“.

Ясно е следователно, че трябва да има три институционализирани механизма, чрез които се прилага необходимия обмен на продукция и информация и които да бъдат осъществявани и управлявани. В най-простия случай те не трябва да включват отделни организации за всяка роля или колективни равнища, но с общото нарастване на равнището на диференциация и съответствателно „мобилност“ на ресурсите, включени в тези обменни, налице е силна тенденция за развитие на диференцирани роли и колективни структури, които се специализират на това равнище, и които не са идентични с техническите оперативни системи. По този начин в една модерна икономика „бизнес“-организациите, които е заинтересована от маркетинга, придобиването на персонал, суровини и т. н., обикновено е съществено диференцирана от „предприятието“, което е организация,

посветена на чисто материално производство. Подобно на това в един съвременен университет или болница обикновено има „администрация“, която не участва непосредствено в обучението или изследванията като таква или грижите за пациентите, но „служи“ на преподавателския състав или персонала, зает с тези функции.

Съществуват три първични среди на действие в това управленческо равнище на организация, както изглежда подходящо да го наричаме. Първата се отнася до посрещането между потребителите на продукцията и произвеждащата ги организация, т. е. най-общо казано какво и колко да бъде „произведено“ и при какви условия, финансови и други, да я направи достъпна за потребителите. В сферата на бизнеса това е маркетинговата функция, но аналогични функции, които могат да бъдат наречени разпоредителни, трябва да се изпълняват във всички диференцирани области. Вторият обект на внимание е този на „закупуването“ на средства, необходими за осъществяване на дейността, например: материали, оборудване и персонал. От тази гледна точка ролите са разменени: съответната организация става потребител на продукти от други звена, а те от своя страна — техен производител. Накрая третият обект на внимание е този на контрола и надзора над техническите или първични елементи на организацията, за които на определено равнище звеното за управление обслужва отвътре техническото звено и упражнява определени форми на контрол. Поради стратегическата важност на управленческите функции обаче и по-точно заради разпределението, отпосещения никога не се свеждат само до обслужването; присъщо е те да включват мерки за контрол, макар че обхватът и характерът на този контрол могат в значителна степен да се различават в различните видове организации.

Това, което аз наричам равнище на управление на организацията, е основната сфера, когато става дума за „неформална организация“ и за „бюрокрация“. Аз твърдя, че същата основна парадигма, която бе изложена по-горе и разглеждана доста схематично при анализа на техническата или първична система, е приложима също и

на това ниво. От тази гледна точка функциите на разпределение и покупка се определят в рамките на ориентацията във външната за системата ситуация, докато "надзираемата" функция е вътрешна за системата.

Разликата между тези две равнища лежи не във фундаменталните функционални променливи, които са подходящи за техния анализ, а в съдържанието на емпиричните проблеми, които се срещат в процеса на вземане на решения и в равнищата на *генерализация* в критериите, които се прилагат за тяхното разрешаване. Пълната диференциация между техническото и управленческото равнище е свързана с възникването, при пълната институционализация, на специални *генерализирани* средства за улесняване и регулиране на процесите на обмяна на производството и потреблението в процесите. Най-познатият пример е този с парите. Поради причини, които не е тук мястото да обсъждаме, те са били институционализирани по-рано и доста по-пълно, отколкото други подобни посредници. Но ролята на парите за "бизнес"-организациите в структурите на пазарните функции на системата за управление. Нейните отговорности засягат на първо място взаимоотношенията на цялостната организация на "фирмата", от една страна, и системата на пазарните отношения, от друга, разделени от гледна точка на разпределение и придобиване. От гледна точка на икономическата система като цяло пазарните механизми и решенията представляват начини, по които агенциите за управление контролират техническия процес чрез конкретизация на целите си и чрез осигуряване на необходимите условия, както и чрез повече или по-малко пряк контрол. Основното различие, което имам предвид, е посоченото от Веблен различие между "бизнеса" и "промишлеността", макар че аз не споделям напълно отрицателната оценка на Веблен за елемента бизнес. Пазарните ориентации представляват важен вторичен елемент в управленческото равнище на организации от друг тип, докато функциите на университетската или болничната администрация например безсъмнено в никакъв случай не се огранича-

ват от пазарните сделки.⁷

Техническите или управленчески системи могат да се разглеждат като първични потребители в общество, характеризиращо се с мобилни ресурси, разпределени чрез механизми, включващи парите и властта, управляващи отношенията на обмен на продукция.⁸ Най-общо казано обаче механизмите, ръководещи техните процеси, са институционализирани на по-високо от управленческото равнище. Икономическата теория е разработила важен "идеален тип", по който подобни процеси могат да протекат без непосредствено взимане на решения на по-високи управленчески равнища. Въпреки всичко този идеален тип се нуждае от значителна кодификация, дори при анализа на икономиката на "свободното предприятие" — и това е съществено, тъй като тя осигурява важен за ориентирането елемент. Няма много сложно общество, което да функционира без действието на полуавтоматизиран механизъм в тези области. Но доколкото тези механизми — напр. на пазара — действат в *диференциран* контекст, те винаги задължително включват още по-високи равнища на структурна организация над тези на управленческите звена, които отговорно участват в този процес на взаимен обмен.

Според мен би трябвало да се вземат предвид и две други равнища, а именно "институционалното" и "соци-

7. Поради липса на достатъчно място няма да можем да разгледаме тук тези сложни отношения в цялата им пълнота. Аз съм ги анализирал в по-голяма дълбочина в статията "A Sociological Approach to the Theory of Organizations", Admin. Sci. Quart., 1 (1956), 63 — 85, 225 — 39; "The Mental Hospital as a Type of Organization", in M. Greenblatt, D. J. Levinson, and R. H. Williams (eds.), "The Patient and the Mental Hospital", Free Press, 1957; and "Some Ingredients of a General Theory of Formal Organization", in Andrew W. Hahlin (ed.), "Administrative Theory in Education", Midwest Administration Center, University of Chicago, 1958.

8. Тази изключително важна тема е разработена по-широко в непубликувания доклад "Основните компоненти на институционалната структура на обществата" (The Principal Components of the Institutional Structure Of Societies.).

алното", както аз ще ги наричам. За да ги очертаем и опишем, аз ще използвам същия основен пример, както при предишните, но с различни съдържателни съответствия. В една достатъчно диференцирана обществена система управленческите звена обикновено не са оставени без контрол и "надзор". Едно особено забележително явление в нашето общество е институционализирането на някои видове доверителни съвети, съставени от "директори" или попечители, чиито членове носят определени отговорности и притежават привилегии, прерогативи по отношение на организацията, които ги поставят в привилегировано положение спрямо хората, стоящи по-далу от тях. Обикновено "ръководителите" или "администраторите" са назначени на пълен път, докато директорите или попечителите по-скоро са "специалисти" по отношение на самата организация. Аз бих казал, че подобни съвети представляват първична форма на, както аз бих го нарекъл, институционалното ниво на организации в нашето общество.

Доверителните съвети на свой ред притежават определени отговорности и привилегии по надзора и представящата организация, които контролират. Това, което те дават на подобни организации, може да бъде определено най-общо като така нареченото "легитимиране" и определена форма на "подкрепа". Основният момент е, че позицията на управляващата организация в общността е проблематична; колкото е по-голяма, толкова е по-диференцирана тя спрямо предписаните й солидарности, като тези на рода. Ролата на доверителния съвет в този контекст не е да подсказва на служителите какво да правят — т. е. да упражнява "линейна власт" над тях. Вместо това те определят широките граници на всичко, което могат да правят *легитимно* и им осигуряват сравнително широка подкрепа от страна на общността в тяхната дейност. Причината за това е, че всички подобни съвети са съставени само отчасти от "професионалисти" в сферата на дейността.

Каква е тогава природата на производството и потреблението на продукция, осъществявани от подобни институционални организации? Най-ясно това може да

се представи при съпоставка с управленческо равнище. Въпреки че делът на пазарите и ресурсите, налични на всяко едно от управленческите равнища, не е фиксиран, а по-скоро обект на всякакви противоречиви модификации, главните отговорности на институционалното звено не включват определеното на дела от социалните ресурси, които трябва да се присъединят към определен елемент, а по-скоро да помагат за оценяването на типа *функция*, което звеното изпълнява. На това равнище самото наличие на функции на доверителния съвет по отношение на външната ситуация е от изключителна важност. В случая с търговските фирми интересен пример е проблемът с политиката на повторното инвестиране на печалбата. Дали да се инвестира или не в програмата за икономическо производство не е чисто "бизнес"-решение, а и избор между икономическото и неикономическото или "потребителското" използване на ресурсите. Същото се отнася и за образованието и здравеопазването — решенията трябва да се вземат в зависимост от място на тези функции в общността като цяло и цената, в смисъл на откъпяване на подвижни средства от други функции, за поддържането им на определено равнище. Финансовите ресурси играят важна роля във всички тези разпределителни решения, но никога не остават независими. Други важни фактори са изразяването на позитивна оценка, организационното упълномощаване и съответната подкрепа.

Доверителният съвет е само един от типове организации на това равнище; този вид най-пряко изпълнява надзорна и поддържаща функция по отношение на специфичния управленско-технически комплекс. Съществуват обаче редица други ръководни органи с попечителски функции. Във финансовата област например голяма част от банковото и застрахователното дело попада в тази категория, както и училищните съвети и доброволните асоциации, които развиват различни "добри каузи". Отнесени към социалното равнище, те обикновено придобиват характера на "групи за натиск", но трябва да бъдат разглеждани и от гледна точка на природата на "интересите", които защитават.

В съвременното общество социалното равнище на организация най-отчетливо се изразява в политически понятия. Тук трябва да има единствен център, в който да се съсредоточават всички проблеми. Чрез доверието си в законовата система, връзката с националната сигурност и различните други функции правителството в национален мащаб осигурява гръбнака за организация на това равнище.

На по-ранни етапи на социалното диференциране е имало широкомасщабна религиозна организираност сред обществото. В много случаи е било налице сливане между правителството и самата организация. В западната традиция църквата е била отделена от държавата, но религията се е разпространявала независимо от това. Този модел претърпява съществени изменения, може би най-радикалните от които в Америка, където религията в този смисъл се е превърнала в „частна“ грижа. Затова би трябвало да се каже, че нашето общество е организирано надолу от институционалното равнище, но не и на социално равнище.

Ясно е, че правителството има определени надзорни, регулативни и поддържащи функции, отнасящи се до всички по-ниски равнища на организация в обществото, до известна степен аналогични на тези, които според мен се срещат между институционалното и управляващото равнище. То също така е главният орган, определящ ситуациите, вършини за обществото, особено що се отнася до сравними „национални“ единици. Затова според мен четирите функционални примера могат да бъдат приложени и към анализа на системата за управление.

На страниците догук аз успях само твърде схематично да разгледам четирите равнища на структурната организация на една сложна социална система. Въпреки това, надявам се, че съм успял да изясня няколко съществени момента. Първо, това е структурният анализ на сложната обществена система, изискващ разграничаването не само на функционалните „типове“ структури, но и на равнищата на организация. По-нататък схемата на равнищата не бива просто да се раздвоява на контролиращи и контролирани.

На второ място, подобна схема от равнища трябва да съставя пълни и непрекъснати серии, при което всяко равнище систематично се разграничава от съседните си. Главното аналитично средство, което използвам тук за построяването на такава дълга серия, е повтарянето на всяко равнище на една и съща основна парадигма за системна структура и функциониране, базираща се на допускането, че връзките между по-висши и по-нисша система на устройство съответстват на тези между системата и подсистема в условията на тахното диференциране и сегментиране. Категориите на производството и потребление на продукция между системите — както във вертикална посока по йерархичния порядък, така и хоризонтално — по отношение на подсистемите на същото равнище, са били използвани за свързване на системите от един порядък помежду им.

Трябва да обърнем внимание и на един последен момент. Въпреки че сериите от организационни равнища, които съм представил, е непрекъсната в смисъл, че позволява систематично да се проследят отношенията от оснoвата към върха и обратно, в един изключително важен смисъл съдържа елементи на прекъснатост. Това означава, че в точката между две равнища има преход, който отчасти е качествен. В този смисъл управленческите функции не са просто технически функции от по-висш порядък, а качествено различни, тъй като имат общо с различни категории на производство и потребление; подобно институционалните функции са не просто по-висши управленчески функции.⁹

СОЦИАЛЕН ПРОЦЕС ЧРЕЗ ОБМЯНАТА НА ПРОИЗВОДСТВО И ПОТРЕБЛЕНИЕ

Сега бих желал да се спира на няколко от динамичните процеси, чрез които се поддържа действащата социална система, като използвам три примера за илюстрирането на парадигмата, която според мен може да бъде

9. Опит за доразглеждане на произхода на качествената прекъснатост съм направил в „Some Ingredients...“, op. cit.